

แนวคิดเชิงนิเวศที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน

The Ecological Concepts in the Myths of the Zhuang People in Yunnan Province

เจียว หลัว*, เทพพร มังธานี และบุญรอด บุญเกิด

Jiao Luo*, Thepporn Mungthane and Boonrod Boongird

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ Faculty of Humanities and Social Sciences

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

*Corresponding author email: 64810101@go.buu.ac.th

Received: September 1, 2025 Revised: December 22, 2025 Accepted: January 21, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวคิดเชิงนิเวศที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน 2) ศึกษาภาพแทนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary research) จากตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนานที่ได้เก็บรวบรวมและตีพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาจีนจำนวน 10 เล่ม โดยใช้แนวคิดจิตสำนึกเชิงนิเวศ (Ecological conscience) แนวคิดชุมชนชีวภาพ (Biotic community) แนวคิดจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่มีเทพเจ้าเป็นศูนย์กลาง (Theocentric ethics) แนวคิดเรื่องธาตุ (Elements) และแนวคิดภาพแทน (Representation) เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน มี 4 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดด้านการสร้างโลกสะท้อนผ่านเทพเจ้าซึ่งเป็นผู้ชี้แนะหรือผู้กำหนดการสร้างกฎธรรมชาติใหม่ 2) แนวคิดด้านความเคารพยำเกรงธรรมชาติสะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ มนุษย์กับพืชพันธุ์ พิธีกรรมบูชาดวงอาทิตย์และการควบคุมธาตุ 3) แนวคิดด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติสะท้อนผ่านตัวละครมนุษย์กับสัตว์ มนุษย์พึ่งพาพืชพันธุ์ เทพเจ้าทำหน้าที่ดูแลคุ้มครองธรรมชาติ 4) แนวคิดด้านการกลับคืนสู่ธรรมชาติสะท้อนผ่านมนุษย์เสียชีวิตแล้วนำศพฝังไว้ใต้ต้นไม้ มนุษย์และสัตว์เสียชีวิตแล้วกลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

การศึกษาภาพแทนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในตำนานมี 2 ภาพแทน ได้แก่ 1) ภาพแทนสัญลักษณ์ของธรรมชาติสะท้อนผ่านตัวละครมนุษย์ มนุษย์ และธาตุจีนทั้งห้า 2) ภาพแทนการต่อรองกับธรรมชาติผ่านฉากด้านดีและด้านร้าย ได้แก่ ฉากด้านดีผ่านการใช้ประโยชน์และความเคารพธรรมชาติในตำนาน ฉากด้านร้ายผ่านพิธีกรรมการต่อรองและต่อสู้กับธรรมชาติในตำนานเพื่ออ่อนน้อมและอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

คำสำคัญ: แนวคิดเชิงนิเวศ, ตำนาน, ภาพแทน, กลุ่มชนชาติจ้วง

Abstract

A qualitative research methodology was employed to examine the ecological concepts in the myths of the Zhuang people in Yunnan Province. The research aimed to: 1) Study the concepts of the natural environment in the myths of the Zhuang people in Yunnan Province and 2) Analyze the representation of the natural environment in the myths of the Zhuang people in Yunnan Province. The study employed a documentary research method, drawing upon a ten-volume compilation of collected and published Zhuang myths from Yunnan Province. The analysis was framed by theories of environmental ethics, incorporating the concepts of theocentric ethics, biotic community, ecological conscience, elements and representation.

The study reveals four key concepts regarding the natural environment reflected in the myths of the Zhuang people in Yunnan Province: 1) The concept of world creation wherein deities act as guides or sovereign architects in establishing the natural order; 2) The concept of reverence for nature reflected in human-animal and human-plant relationships, rituals for sun worship and the control of the elements; 3) The concept of coexistence with nature reflected in human and animal characters, human dependence on plants, and deities acting as protector of nature; and 4) The concept of returning to nature exemplified by the burial of the dead under trees, thus becoming one with nature in death.

The analysis representation of the natural environment yielded two concepts: 1) The symbolic representation of nature conveyed through non-human characters, human characters, and the five Chinese elements; 2) The representation of negotiation with nature, depicted through both positive and negative narrative scenes. Positive scenes show the use of and respect for nature, whereas negative scenes depict rituals of negotiation or struggle with nature in order to coexist with it humbly.

Keywords: The Ecological Concept, Myths, Zhuang People, Representation.

1. บทนำ

ประชากรชาวจ้วงในมณฑลยูนนานมีจำนวน 1,217,000 ล้านคนตามการสำรวจสำมะโนประชากรแห่งชาติครั้งที่ 6 ในปี ค.ศ. 2010 โดยกระจายตัวอยู่กลุ่มแม่น้ำจูเจียง แม่น้ำแดง แม่น้ำจินซาเจียง และแม่น้ำล้านช้าง (He Zhengting, 2022)

ชนชาติจ้วงได้สร้างสรรค์ตำนานที่มีลักษณะเฉพาะและเป็นเอกลักษณ์มาอย่างต่อเนื่องยาวนานตลอดประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในบริเวณที่อยู่อาศัยของชนชาติจ้วงซึ่งมีบริบททางนิเวศวิทยาเฉพาะตัว ตำนานเหล่านี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นแกนกลางของเรื่องเล่าในตำนานพื้นถิ่น ตำนานของชาวจ้วงมิได้เป็นเพียงเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมเท่านั้น หากยังสะท้อนมุมมองเชิงปรัชญาธรรมชาติที่หลากหลาย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานของจิตสำนึกด้านจริยธรรมทางนิเวศวิทยาในกลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง โดยแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจเชิงลึกต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับระบบนิเวศ และการดำรงชีวิตอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ (Li Tao, 2003)

งานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดเชิงนิเวศ ดังเช่น เฉา ซีหยิง (Cao Xiyang, 2012) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดเชิงนิเวศวิทยาธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องห่างไกลจากฝูงชนที่บ้าคลั่ง (Far from the Madding Crowd) พบว่า จากมุมมองของการวิจารณ์เชิงนิเวศ แนวคิดเชิงนิเวศวิทยาด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ปรากฏในผลงานของโทมัส ฮาร์ดี้ (Thomas Hardy) มีแนวคิดด้านการเคารพธรรมชาติ แนวคิดด้านการกลับคืนสู่ธรรมชาติ และแนวคิดด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติซึ่งเป็นการมองไปข้างหน้า และมีความหมายสมจริงมาก และมีคุณค่าในการศึกษาวิจัยและการตีความเชิงลึก

งานวิจัยศึกษาภาพแทนธรรมชาติในวรรณกรรม ดังเช่น จื่อหลานสวีและพัชรินทร์ บุรณะกร (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง กลวิธีการนำเสนอภาพแทนธรรมชาติในนวนิยายเรื่อง หมู่บ้านอาบจันทร์ ของมาลา คำจันทร์ สรุปผลการวิจัยว่า การนำเสนอภาพแทนธรรมชาติด้านดี พบว่า ผู้เขียนนำเสนอความงาม ประโยชน์ และความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติผ่านตัวละครที่เป็นมนุษย์ การนำเสนอภาพแทนธรรมชาติด้านร้าย พบว่า ผู้เขียนนำเสนอความโหดร้าย ความอันตราย ภาพที่น่ากลัวของธรรมชาติผ่านตัวละครที่เป็นมนุษย์ สัตว์ตัวร้าย และอากาศที่แห้งแล้ง

จากการศึกษางานวิจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีงานวิจัยใดที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวคิดเชิงนิเวศที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชาติพันธุ์จ้วงในมณฑลยูนนานโดยเฉพาะ ในขณะเดียวกัน ปัญหาสถานะทางสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเหตุการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ส่งผลให้ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจในระดับนานาชาติเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะศึกษาประเด็นดังกล่าว โดยมุ่งวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ตลอดจนรูปแบบการนำเสนอภาพแทนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชาติพันธุ์จ้วงในมณฑลยูนนาน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดำรงอยู่ในมโนทัศน์ของกลุ่มชนชาติจ้วง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1. เพื่อศึกษาแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน
- 2.2. เพื่อศึกษาภาพแทนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน

3. ระเบียบวิธีวิจัย

3.1. ขอบเขตด้านข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตด้านข้อมูลดังนี้

3.1.1 แหล่งข้อมูลในการศึกษา โดยจำแนกเป็น 2 แหล่ง ได้แก่ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นหนังสือตำนานหมายถึงนิทานพื้นบ้านของกลุ่มชนชาติจ้วงที่เล่าสืบต่อกันมาในมณฑลยูนนานที่ได้รับรวบรวมและตีพิมพ์เผยแพร่เป็นหนังสือภาษาจีนจำนวน 10 เล่ม 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความ หนังสือวิชาการและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยที่นำมาวิเคราะห์เพื่อตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยพิจารณาจากหัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย และแนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางและตัวอย่างในการศึกษา

3.1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากคัดเลือกหนังสือตำนาน 10 เล่มแล้ว งานวิจัยนี้จะเน้นการคัดเลือกตำนานที่สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะเด่นในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติรวมถึงการนำเสนอตามกรอบแนวคิด ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยจะถูกเก็บจากสำนักพิมพ์ที่เผยแพร่ตีพิมพ์ตำนาน นิทานพื้นบ้านของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนานทั้งหมด 6 แห่ง ซึ่งได้รับสนับสนุนจากรัฐบาลท้องถิ่น สมาคมศิลปินพื้นเมืองมณฑลยูนนาน สมาคมผู้ประพันธ์แห่งจินซาชา ยูนนานและกระทรวงวัฒนธรรมเมืองเหวินชาน ได้แก่ 1) สำนักพิมพ์เหวินชาน มีทั้งหมด 2 เล่มจำนวน 15 เรื่อง 2) สำนักพิมพ์ชนชาติกวางสีมีทั้งหมด 2 เล่มจำนวน 14 เรื่อง 3) สำนักพิมพ์ชนชาติยูนนาน มีทั้งหมด 2 เล่มจำนวน 7 เรื่อง 4) สำนักพิมพ์สังคมและวิทยาศาสตร์จีนมีทั้งหมด 1 เล่มจำนวน 3 เรื่อง 5) สำนักพิมพ์วรรณกรรมและศิลปะของจีนมีทั้งหมด 2 เล่มจำนวน 40 เรื่อง 6) สำนักพิมพ์ซูไห่มีทั้งหมด 1 เล่มจำนวน 3 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 10 เล่ม 82 เรื่อง ซึ่งทั้งหมดจะเป็นผลงานที่เขียนและแต่งขึ้นในภาษาจีนเท่านั้น โดยมีช่วงเวลาการตีพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ.1982-2014

3.1.3 การตรวจสอบข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งตำนานแต่ละสำนวนจะต้องมีผู้เล่า ผู้เก็บรวบรวมหรือผู้แปลผู้เก็บบันทึกซึ่งได้รับตรวจสอบจากแหล่งที่มาหลายแหล่ง ข้อมูลปฐมภูมิที่คัดเลือกมาสำหรับการวิเคราะห์นี้ได้รับการตรวจประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาและวรรณกรรมอย่างน้อยสองท่าน เพื่อให้แน่ใจว่ามีคุณภาพและตรงตามมาตรฐานทางวิชาการ

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยจัดระบบข้อมูลและจำแนกหัวข้อเพื่อตอบวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธีอุปนัย (Inductive analysis)

3.1.5 การนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

4. การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 5 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดจิตสำนึกเชิงนิเวศของ อัลโด ลีโอโพลด์ (Aldo Leopold) เห็นว่า จิตสำนึกเชิงนิเวศคือความสามารถของมนุษย์ในการเข้าใจและเคารพระบบนิเวศในฐานะที่เป็นเครือข่ายของสิ่งมีชีวิตที่เชื่อมโยงถึงกัน เรียกร้องให้มนุษย์ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ (Aldo Leopold, 1949) 2) แนวคิดชุมชนชีวภาพของ อัลโด ลีโอโพลด์ (Aldo Leopold) เห็นว่า ชุมชนชีวภาพเน้นว่ามนุษย์ไม่ใช่ศูนย์กลางของระบบนิเวศ แต่เป็นเพียงสมาชิกหนึ่งของชุมชนชีวภาพร่วมกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ (Aldo Leopold, 1949) 3) จริยศาสตร์ที่ถือเทพเจ้าเป็นศูนย์กลางของ เดส์จาร์แดงส์ โจเซฟ อาร์ (Des Jardins Joseph R) เห็นว่า จริยศาสตร์ที่ถือเทพเจ้าเป็นศูนย์กลางเป็นหนึ่งในห้าแนวคิดหลักของทฤษฎีจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อม (Des Jardins Joseph R., 1997) 4) แนวคิดเรื่องธาตุของ เหวินเฉินจื่อ (Wen Chenzhi) เห็นว่า ธาตุจีนหมายถึงไม้ ไฟ ดิน โลหะ และน้ำเป็นการแสดงออกเชิงนามธรรมของโลกแห่งปรากฏการณ์ (Wen Chenzhi, 2012) 5) แนวคิดภาพแทนของกาญจนา แก้วเทพ ที่เห็นว่า ภาพแทนเป็นการสร้างความหมายใหม่ให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความคิด ความเชื่อ หรืออุดมการณ์ของสังคมเพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้เกี่ยวกับความหมายนั้น ๆ ผ่านการให้คำนิยาม การเล่าเรื่องหรือการพูดถึงสิ่งนั้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2545) และตามแนวคิดของสจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall) ที่เห็นว่า การสร้างภาพแทนขึ้นอยู่กับการสร้างชุดของความสัมพันธ์ระหว่างแผนที่ความคิดของเรากับชุดสัญลักษณ์ โดยการจัดการหรือรวบรวมมันเข้าสู่ภาษาที่หลากหลาย ซึ่งแทนที่หรืออ้างอิงถึงความคิดเหล่านั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ความคิด และสัญลักษณ์ วางอยู่บนแก่นกลางของการผลิตความหมายในภาษา กระบวนการที่เชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้เข้าด้วยกัน คือ สิ่งที่เราเรียกว่า ภาพแทน (Stuart Hall, 1997)

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้แยกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การศึกษาแนวความคิดเชิงนิเวศที่ปรากฏในวรรณกรรม เพื่อสำรวจปัจจัยและความหมายของแนวคิดเชิงนิเวศในวรรณกรรม เช่น แนวคิดเชิงนิเวศที่ปรากฏในตำนานสร้างโลกของกลุ่มชนชาติมองโกล (Wu Feng, 2006) แนวคิดเชิงนิเวศวิทยาสรีรศาสตร์ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องห่างไกลจากฝูงชนที่ป่าคลั่ง (Cao Xiyang, 2012) การศึกษาแนวคิดเชิงนิเวศที่ปรากฏในวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปู้ยี่ (Dong Jinwei and Ding Zhulan, 2015) แนวคิดนิเวศสำนึกในวรรณกรรมของนิรันดร์ศักดิ์ บุญจันทร์ (ศุภิสรา เทียนสว่างชัย, 2560) แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง “บ้านชายทุ่ง”(วรรณธิดา วัชรวรรณ, 2562) 2) การศึกษาแนวคิดเชิงนิเวศที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วง เพื่อให้เห็นช่องว่างและเป็นแนวทางในการศึกษาแนวคิดเชิงนิเวศในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน เช่น มุมมองทางนิเวศวิทยาและคุณค่าร่วมสมัยที่ปรากฏในตำนานสัตว์ของกลุ่มชนชาติจ้วงในกวางสี (Luo Yang and Li Zhifeng, 2016) การวิเคราะห์ความคิดทางนิเวศวิทยาที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วง ศึกษาจากการแปลกับคำอธิบายที่ประกอบในคัมภีร์ปู้โล่ไถ (Wang Lizhen and Yang Feng'e, 2016) 3) การศึกษาภาพแทนธรรมชาติที่ปรากฏในวรรณกรรม เพื่อสำรวจความหมายของภาพแทนและให้เห็นช่องว่างในการศึกษาภาพแทนธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน เช่น ภาพแทนตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ “ปลูกดอกไม้ไว้บนภูเขา” (ชาคริต

แก้วทันคำ, 2561) ภาพแทนธรรมชาติและ การประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยาย แนวจินตนิมิตของไทย (อรรพรรณ ฤทธิ์ศรีธร, 2562) กลวิธีการนำเสนอภาพแทนธรรมชาติในนวนิยายเรื่อง หมู่บ้านอาบจันทร์ ของมาลา คำจันทร์ (จื่อหลานสวี และพัชรินทร์ บุรณะกร, 2566) ภาพแทนธรรมชาติ ในบททำขวัญไทยและเขมร (ศุภชัย จังศิริวิทยากร และนิตยา วรรณกิตร์, 2568)

จากการทบทวนงานวิจัยข้างต้น พบว่ายังไม่มีการศึกษาเฉพาะเรื่องแนวคิดเชิงนิเวศในตำนานของกลุ่ม ชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน โดยมีงานวิจัยที่เน้นไปยังประเด็นการศึกษาหลัก ๆ เช่น ตำนานสัตว์หรือตำนาน ปู่โลโกของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลกว่างสี รวมถึงการวิจัยแนวคิดเชิงนิเวศในตำนานของกลุ่มชนชาติอื่น เช่น มองโกลและปู้ยี้ ยังขาดงานวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษาแนวคิดเชิงนิเวศในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูน นาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ ตำนานตามกรอบแนวคิดดังกล่าว

5. ผลการศึกษา

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่สำคัญในตำนานมีทั้งหมด 4 แนวคิด ภาพแทนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในตำนานมีทั้งหมด 2 ภาพแทน ดังนี้

5.1 แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ปรากฏในตำนานกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน

การศึกษาด้านของตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงถ่ายทอดแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งหมด 4 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดด้านการสร้างโลก 2) แนวคิดด้านความเคารพยำเกรงธรรมชาติ 3) แนวคิดด้านการอยู่ร่วมกับ ธรรมชาติ 4) แนวคิดด้านการกลับคืนสู่ธรรมชาติ ดังนี้

5.1.1 แนวคิดด้านการสร้างโลก

แนวคิดด้านการสร้างโลกสะท้อนผ่านตัวละครเทพเจ้าในการกำหนดกฎระเบียบของธรรมชาติใหม่ ซึ่งประกอบในตำนานปู่ฉงจิง (从宗爷爷) ตำนานเทพเจ้าปู่โลโก (布洛陀) และแม่เนกจอก (姆六甲) ดังนี้

ตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงได้สร้างปู่ฉงจิงรับบทบาทสำคัญในฐานะผู้กำหนดระเบียบใหม่ของ ธรรมชาติ โดยเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงโลกจากสภาวะไร้ระเบียบไปสู่ความเป็น ระบบตามแบบแผน ได้แก่ การลดจำนวนดวงอาทิตย์ให้เหลือเพียงหนึ่งดวง การแยกฟ้ากับดินที่เคยติดแนบกัน ถูกแยกออกจากกัน การสร้างมนุษย์ด้วยดินโคลน ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

ปู่ฉงจิงกับภรรยาจึงไปหาดวงอาทิตย์หนึ่งดวงได้ที่หุบเขา และนำดวงอาทิตย์ ดวงนี้ติดตั้งบนท้องฟ้า ดังนั้น โลกนี้จึงมีแต่ดวงอาทิตย์ดวงเดียว... สองคนก็ใช้น้ำ กับดินผสมกัน และทำมนุษย์ด้วยดินโคลนตามรูปร่างหน้าตาของตนเอง ดังนั้น โลกนี้จึงมีมนุษย์และมีชีวิตชีวา (Liu Derong, 1988)

ป้าหลานทั้งสองทำตามวิธีของปู่โลโกแนะนำ ผ่าก้อนเนื้อให้เป็นแขนขาทั้งสอง แยกเป็นแปดสิ่ง ส่วนที่ตกลงสู่ที่ราบกลายเป็นชาวฮั่นและชาวหนง ส่วนที่ตกลงยัง ภูเขาและหุบเขากลายเป็นชาวเมี้ยวและชาวมอญ ส่วนที่ตกลงกลางป่าใหญ่กลายเป็น

ชาวเหยาและชาวไท ต่อมามนุษย์ก็ขยายเผ่าพันธุ์ด้วยวิธีเช่นนี้ (Chen Guoyong, Liu Derong and Lu Cheng, 2011)

นางจิ้งจอกดินโคลนนั่นมาปั้นตามรูปร่างของนางขึ้นเป็นคนโคลนจำนวนมาก แล้วนางเอาหญ้าคลุมไว้ ผ่านไปสี่สิบเก้าวัน เปิดหญ้าคลุมออก คนโคลนเหล่านั้นก็มีชีวิตขึ้นมา แม่นกจอกต้องการให้โลกมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น นางจึงปั้นดินเป็นรูปต่าง ๆ อีกมากมาย จึงกลายเป็นสัตว์ต่าง ๆ (Nong Pinguan, 2007)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า ตัวละครเทพเจ้าปู่ฉงจง เทพเจ้าปู่โลโก และเทพธิดาแม่นกจอกทำหน้าที่ในฐานะผู้กำหนดกฎเกณฑ์ของจักรวาล และมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมจากความไร้ระเบียบไปสู่ความเป็นระบบที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ของชีวิต การวิเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนภาพรวมของระบบความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดและการจัดระเบียบโลกในวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติจ้วง ซึ่งเน้นบทบาทของเทพเจ้าในฐานะผู้สร้างและผู้ควบคุมธรรมชาติให้เกิดความสมดุลและเอื้อต่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตในโลก ตำนานที่สะท้อนแนวคิดด้านการสร้างโลกแสดงแนวโน้มของจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมแบบเทพเจ้าเป็นศูนย์กลางที่ให้ความเหนือกว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่อวิถีชีวิตมนุษย์

5.1.2 แนวคิดด้านความเคารพยำเกรงธรรมชาติ

ชาวจ้วงแสดงความเคารพยำเกรงธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงสะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ พิธีกรรมบูชาดวงอาทิตย์ กิจกรรมควบคุมธาตุ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังนี้

1) แนวคิดด้านความเคารพยำเกรงธรรมชาติผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์

ชาวจ้วงแสดงความเคารพยำเกรงธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงสะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ได้แก่ ราชากระบือ สุนัขเก้าหาง สิงโตและนก สัตว์เหล่านี้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการช่วยการผลิตทางการเกษตรและให้ชาวจ้วงดำรงชีวิตพ้นจากความยากลำบาก ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

เพื่อแสดงความเคารพต่อราชากระบือ ชาวจ้วงจึงมอบดอกไม้และนำผลผลิต

ให้แก่ราชากระบือ และอวยพรให้ราชากระบือมีความสุขและสบายใจในวันเทศกาล

(Chen Guoyong, Liu Derong and Lu Cheng, 2001)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า ราชากระบือในฐานะสัตว์ผู้ช่วยเหลือมนุษย์ในการประกอบกิจกรรมเกษตรกรรม โดยเฉพาะการไถนาและการทำไร่ ซึ่งแสดงถึงคุณค่าของความขยันหมั่นเพียรและความร่วมแรงร่วมใจระหว่างมนุษย์กับกระบือ ชาวจ้วงได้รับประโยชน์จากความช่วยเหลือของกระบือ จึงจัดพิธีกรรมบูชาราชากระบือในเทศกาลราชากระบือ แสดงให้เห็นว่าชาวจ้วงมองสัตว์ในฐานะผู้มีบุญคุณต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ จึงก่อให้เกิดความเคารพยำเกรงต่อกระบือ

2) แนวคิดด้านความเคารพยำเกรงธรรมชาติผ่านพิธีกรรมบูชาดวงอาทิตย์ ความเคารพ

ยำเกรงดวงอาทิตย์ยังสะท้อนผ่านการบูชาดวงอาทิตย์ตั้งแต่สมัยโบราณของบรรพบุรุษชาวจ้วง ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

กลองมโหระทึกมีลวดลายดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลาง...

ตั้งแต่นั้นมา ปี่สาจน้าตัวเมียก็ไม่สามารถออกมาก่อวนและทำร้ายชาวบ้านได้
อีกต่อไป เพื่อให้คนรุ่นหลังได้บูชากลองมโหระทึกเป็นอย่างดี ชาวบ้านจึงระดมทุน
สร้างศาลาผู้สูงอายุที่ทางเข้าหมู่บ้าน จากนั้นนำกลองมโหระทึกที่เหลืไปวางไว้ใน
ศาลาและถือเป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์ในการบูชา (Chen Guoyong, Liu Derong and Lu
Cheng, 2001)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า ปี่สาจน้าเป็นตัวแทนของพลังทำลายล้างที่ก่อความเดือดร้อน
และทำให้ชาวบ้านต้องประสบกับความยากลำบากในการดำรงชีวิต กลองมโหระทึกซึ่งมีลวดลายดวงอาทิตย์
ประดับอยู่ที่ศูนย์กลาง ได้ถูกกล่าวขานว่าเป็นเครื่องมือศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถกำจัดปี่สาจน้าลงได้สำเร็จ และ
เชื่อมโยงพลังดังกล่าวเข้ากับเทพเจ้าดวงอาทิตย์ โดยมองว่าดวงอาทิตย์เป็นพลังแห่งความมั่นคง พิธีกรรม
การสร้างศาลาบูชากลองมโหระทึกจึงมีขึ้นเพื่อแสดงความเคารพต่อเทพเจ้าดวงอาทิตย์ สะท้อนให้เห็นถึงความ
เชื่อเรื่องอำนาจและคุณประโยชน์ของดวงอาทิตย์ต่อวิถีชีวิตของผู้คน ยังสะท้อนโลกทัศน์ของชาวจ้วงที่ยอมรับ
ว่าธรรมชาติไม่เพียงเป็นแหล่งทรัพยากร หากยังเป็นพลังศักดิ์สิทธิ์ที่มนุษย์ต้องยำเกรงและเคารพ

3) แนวคิดด้านความเคารพยำเกรงธรรมชาติผ่านกิจกรรมควบคุมธาตุ ความเคารพยำเกรง
ธรรมชาติยังสะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธาตุไฟ โดยชาวจ้วงมีการประกอบกิจกรรม
ในการควบคุมธาตุ เพื่อสร้างความสมดุลในชีวิตและสิ่งแวดล้อม ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

ชาวจ้วงในเมืองเฮย์เอ๋อร์มักจะทำกิจกรรมไล่สะกดไฟ ปกติจะต้องทำเกวียน
ไม้ไผ่ หุ้มด้วยกระดาษสี และส่งเรื่องถึง “เทพเจ้าแห่งไฟ” ให้สองคนยกเกวียนวิ่ง
ชาวบ้านจึงนำดินโคลนไปไล่จนถึงริมแม่น้ำแล้วจะจุดไฟเผาเกวียน ในช่วงเวลานี้
ชาวบ้านจะใช้น้ำดับไฟ กล่าวกันว่ามิหนี่งที่ไม่มีพิธีการไล่สะกดไฟในหมู่บ้านซีโถว
ทั้งหมดบ้านก็ถูกไฟเผาไปทั้งหมด ตั้งแต่นั้นมา ชาวจ้วงก็เชื่อมีเทพเจ้าองค์นี้มากยิ่งขึ้น
(Lv Daji, 1998)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า ไฟถูกยกย่องว่าอยู่ภายใต้การควบคุมของเทพเจ้าผู้มีอำนาจ
เหนือธรรมชาติ ความเชื่อนี้สะท้อนออกมาอย่างชัดเจนผ่านพิธีกรรมการไล่สะกดไฟ ซึ่งเป็นกิจกรรม
ทางพิธีกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อลดพลังด้านลบของไฟและป้องกันอัคคีภัย ที่อาจสร้างความเสียหายแก่ชุมชนโดย
การเชิญไฟออกจากพื้นที่อยู่อาศัยไปยังริมแม่น้ำ ทำให้ไฟสงบลง แนวปฏิบัตินี้สะท้อนถึงโลกทัศน์ของชาวจ้วง
ที่ตระหนักถึงพลังของไฟทั้งในเชิงสร้างสรรค์และทำลายล้าง จึงแสดงออกถึงความยำเกรงธาตุไฟและการ
จัดการกับธรรมชาติผ่านพิธีกรรมควบคุมไฟ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวถือเป็นกลไกสำคัญในการธำรงความอุดมสมบูรณ์
ทางการเพาะปลูก ความสงบสุขและความยั่งยืนในการดำรงชีวิตของชาวจ้วง

4) แนวคิดด้านความเคารพยำเกรงธรรมชาติผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความเคารพยำเกรงธรรมชาติสะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับภูเขาและป่าไม้ ชาวจ้วง
เชื่อกันว่า ภูเขาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีเทพเจ้าคุ้มครอง ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

วัยรุ่นคนนี้พาแว้วเดินไปเดินมา ก็หาทางออกไม่ได้ เดินไปเป็นเวลานาน ก็กลับมาที่เดิมซึ่งเป็นที่ย่อยจากระ ทนได้นั้นก็มีเสียงดังมาจากกระยะไกล “หยิบมัน ขึ้นมา หยิบมันขึ้นมา” เขานึกในใจว่าคงเป็นเสียงของเทพเจ้าที่เรียกหาข้าวอยู่แน่ เขาจึงไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากหยิบจากระขึ้นมาแล้วห่อด้วยใบไม้ ทนได้นั้น ทางออกก็ปรากฏขึ้นตรงต่อหน้าเขา (Chen Guoyong, Liu Derong and Lu Cheng, 2011)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า ชาวจ้วงมีความเชื่อในอำนาจของเทพเจ้าแห่งภูเขา ซึ่งมีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้กรอบของระเบียบธรรมชาติที่มนุษย์ไม่ควรฝ่าฝืนตามอำเภอใจ ได้แก่ ข้อห้ามในการถ้ำย่อยจากระในที่โล่ง ผลไม้ป่าซึ่งไม่อนุญาตให้นำออกจากพื้นที่ภูเขา ไม่สามารถเดินทางออกจากภูเขาได้ การทำความสะอาดและรักษาความบริสุทธิ์ถือเป็นการเคารพและการปฏิบัติตามคำสั่งของเทพเจ้าแห่งภูเขา แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในอำนาจเหนือธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นว่าชาวจ้วงมีการสร้างความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ธรรมชาติ การสักการะเทพเจ้าแห่งภูเขาเป็นกลไกทางสังคมที่ทำหน้าที่รวมจิตใจของชุมชน และเป็นแนวทางหนึ่งในการปรับตัวต่อความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ภายใต้บริบทของความเข้าใจที่จำกัดต่อสภาพแวดล้อมและความเปราะบางของมนุษย์ ชาวจ้วงจึงยึดมั่นในความเชื่อว่า เทพเจ้าแห่งภูเขามีอำนาจในการควบคุมและจัดระเบียบโลกธรรมชาติ อันเป็นการแสดงออกถึงโลกทัศน์ที่เน้นจิตสำนึกเชิงนิเวศระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ภายใต้กรอบของความเคารพยำเกรงธรรมชาติ อันถือเป็นกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่ช่วยธำรงรักษาความสัมพันธ์อันสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

5.1.3 แนวคิดด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

แนวคิดด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนานสะท้อนผ่านตัวละครมนุษย์ เทพเจ้า สัตว์ และการพึ่งพาพืชพันธุ์ ดังนี้

1) แนวคิดด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติผ่านตัวละครมนุษย์ มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติยังสะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์อยู่อย่างกลมกลืนกัน ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

ขณะนี้ เทียนอ้อ (田二) นึกถึงงู หนูและผึ้งที่เขาช่วยกลับมามีชีวิตใหม่ จึงตะโกนเรียก “งูเอ๋ย หนูเอ๋ย ผึ้งเอ๋ย ช่วยด้วย” เวลาผ่านไปไม่กี่นาที งู หนูและผึ้งจึงมาช่วยเทียนอ้อออกจากถ้ำ (Chen Guoyong, Liu Derong and Lu Cheng, 2011)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า ตัวละครเอกชื่อเทียนอ้อ ดำรงอยู่ร่วมกับสัตว์อย่างกลมกลืนกัน และได้แสดงบทบาทในการช่วยเหลือสัตว์ที่ตายไปให้ฟื้นคืนชีวิตอีกครั้ง สัตว์ก็มีบทบาทในการช่วยเหลือเทียนอ้อให้ออกมาจากถ้ำอย่างปลอดภัย ชาวจ้วงช่วยสัตว์และสัตว์ตอบแทนชาวจ้วงด้วยการช่วยเหลือในยามเผชิญความยากลำบาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเทียนอ้อกับสัตว์สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องความเกื้อกูลและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ อันนำไปสู่การสร้างมิตรภาพที่แน่นแฟ้นและสมดุลทางจริยธรรมในโลกธรรมชาติ แสดงให้เห็นการมองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่สามารถหมุนเวียนและเชื่อมโยงกับสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ได้อย่างเป็นองค์รวม

2) แนวคิดด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติผ่านเทพเจ้า การอยู่ร่วมกับธรรมชาติยังสะท้อนผ่านเทพเจ้ามีบทบาทหน้าที่ในการดูแลคุ้มครองธรรมชาติและยังมีเมตตาในการช่วยเหลือชีวิตและแนะนำแก้ไขปัญหาแก่มนุษย์ ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

วันนั้น ชาวบ้านทำตามวิธีที่ผู้เฒ่าสอนให้ เชื่อน้ำก็หอมแฉมแล้วเสร็จ
เรียบร้อย น้ำใสไหลลงมาสู่เขื่อน ไหลลงมาสู่นา ตั้งแต่นั้นมา หมู่บ้านอาคือน้ำในการ
ชลประทานในทุ่งนา ทำให้ชาวจ้วงเก็บเกี่ยวผลอันอุดมสมบูรณ์ทุกปี มีข้าวให้กินทุกปี
แต่ผู้เฒ่าผู้นี้เป็นใคร แท้จริงคือเทพเจ้าที่กษัตริย์นังจื่อเกา (侬智高) ส่งมาช่วยเหลือ
ชาวจ้วงนั่นเอง (Chen Guoyong, 2008)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า เทพเจ้ามีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะการหอมแฉมเขื่อนเพื่อควบคุมการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการสูญเสียทรัพยากรและเอื้อต่อการเพาะปลูกข้าวซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของชุมชน การที่เทพเจ้าทำหน้าที่เป็นผู้ชี้นำแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมแทนชาวจ้วงเพื่อให้ชาวจ้วงอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกันของชุมชนต่อทรัพยากรธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างความตระหนักในคุณค่าของน้ำในฐานะทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชาวจ้วง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติซึ่งเชื่อมโยงกับการอยู่รอดของชาวจ้วงอย่างลึกซึ้ง

3) แนวคิดด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติผ่านตัวละครสัตว์ การอยู่ร่วมกับธรรมชาติยังสะท้อนผ่านตัวละครสัตว์ดำรงชีวิตกับมนุษย์ เพื่อตอบแทนบุญคุณของมนุษย์ ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

ดิ้งชานกล่าวว่า น้องช่วยทำกับข้าวทุกวัน ข้าจะตอบแทนคุณยังไง หลิงสาว
ตอบว่า ฉันเป็นลูกสาวของเจ้ามังกร แต่ถูกพ่อแม่บังคับให้แต่งงานกับคนที่เราไม่ชอบ
ฉันจึงหนีออกมาและกระโดดลงในน้ำและซ่อนตัวอยู่ในหอยขม ฉันจะตอบแทนคุณได้
ยังไงดี ต่อมา ดิงชานกับเจ้าหญิงมังกรได้แต่งงานกัน (Chen Guoyong, Liu Derong
and Lu Cheng, 2011)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า เจ้าหญิงมังกรซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากพระเอกดิงชานขณะซ่อนตัวอยู่ในหอยขม และต่อมาเจ้าหญิงมังกรตอบแทนด้วยการช่วยทำกับข้าว รวมถึงสมรสและใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข แสดงถึงความสัมพันธ์แบบต่างฝ่ายต่างพึ่งพาโดยมนุษย์มอบการคุ้มครองหรือความเมตตา ส่วนสัตว์ที่สื่อสารกับมนุษย์ได้ในตำนานก็ตอบแทนด้วยการช่วยเหลือกิจกรรมในชีวิตประจำวันให้กลายเป็นสิ่งที่อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล สะท้อนให้เห็นว่าชาวจ้วงมีการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศที่เน้นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ บทบาทของสัตว์ในเรื่องเล่าจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องเตือนใจให้มนุษย์ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ และตระหนักว่าการอยู่รอดของมนุษย์เชื่อมโยงกับความสมดุลของสิ่งแวดล้อมโดยตรง

4) แนวคิดด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติผ่านการพึ่งพาพืชพันธุ์ การอยู่ร่วมกับธรรมชาติยังสะท้อนผ่านมนุษย์พึ่งพาประโยชน์ของพืชพันธุ์สมุนไพรสมุนไพรซึ่งเป็นยาสมุนไพรในการรักษาโรค ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

หลังจากเทียนซีเก็บสมุนไพรซานชีกลับมาที่หมู่บ้านแล้ว เขาก็ทุ่มเทรักษาโรคให้แก่คนยากจน สำหรับผู้ป่วยที่ทำงานหนักเกินไป มีอาการเอวเคล็ด ขาบิด กระตุกหัก หรือได้รับบาดเจ็บจากมิด ขวาน หรือลูกศร เขาจะทาผงยาวิเศษลงบนบาดแผลหรือแช่ไว้ในเหล้าให้ผู้ป่วยดื่ม ซึ่งจะช่วยให้คลายเลือดคั่ง ห้ามเลือด ลดการอักเสบและอาการบวม และจะทำให้ฟื้นฟูเนื้อเยื่อ สำหรับผู้ป่วยที่อ่อนแอและผอมแห้งเนื่องจากความหิวเป็นเวลานาน เขาจะตุ๋นไก่และเนื้อสัตว์ด้วยสมุนไพรซานซีให้พวกเขาดื่ม หลังจากดื่มแล้ว ผู้ป่วยก็แข็งแรงขึ้นและจะมีอายุยืนยาวขึ้น (Chen Guoyong, Liu Derong and Lu Cheng, 2011)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า สมุนไพรซานซีมีคุณค่าทางการแพทย์ในการบรรเทาอาการบาดเจ็บและอาการเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับกล้ามเนื้อหรือความเมื่อยล้า แสดงถึงการที่ชาวจ้วงต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการรักษาโรคและส่งเสริมสุขภาพ ธรรมชาติไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชาวจ้วงได้อย่างครบถ้วนและโดยอัตโนมัติ ชาวจ้วงจึงจำเป็นต้องปรับตัวและแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติผ่านกระบวนการเรียนรู้ การสั่งสมประสบการณ์ และกิจกรรมทางปฏิบัติ เพื่ออยู่ร่วมกับพืชพันธุ์โดยสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.4 แนวคิดด้านการกลับคืนสู่ธรรมชาติ

การกลับคืนสู่ธรรมชาติที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงสะท้อนผ่านตัวละครมนุษย์เสียชีวิตแล้วฝังศพในไต้ตันไม้ หรือตัวละครสัตว์สิ้นชีวิตแล้วกลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังนี้

1) แนวคิดด้านการกลับคืนสู่ธรรมชาติผ่านตัวละครมนุษย์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติสะท้อนผ่านปู่โลโกเสียชีวิตแล้วฝังศพในไต้ตันไม้ และต้นไม้กลายเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

ปู่โลโกไม่มีเสื้อผ้าใส่ และเขาพักผ่อนไต้ตันไม้เขียวชอุ่มตลอดปีเป็นเวลาหลายปี หลังจากที่เขาเสียชีวิต เขาก็ถูกฝังไว้ในไต้ตันไม้เช่นกัน ก่อนหินก้อนหนึ่งยังคงมีรอยมือของเขาอยู่ ชาวจ้วงถือว่าต้นไม้เขียวชอุ่มข้างหมู่บ้านเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์เพื่อไว้อาลัยปู่โลโกที่เป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง (Chen Guoyong, Liu Derong and Lu Cheng, 2011)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า การฝังร่างของปู่โลโกไว้ในไต้ตันไม้สะท้อนการเวียนวัฏจักรแห่งชีวิตและแนวคิดด้านการกลับคืนสู่ธรรมชาติ การที่ชีวิตมนุษย์สิ้นสุดลงด้วยการคืนสู่ผืนดินและกลายเป็นส่วนหนึ่งของวงจรการเจริญเติบโตของต้นไม้ แสดงถึงความเชื่อมโยงอันแนบแน่นระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความเขียวชอุ่มของต้นไม้ทำหน้าที่ตอบสนองความรู้สึกทางอารมณ์ของชาวจ้วงในการรำลึกถึงบรรพบุรุษปู่โลโก และสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

2) แนวคิดด้านการกลับคืนสู่ธรรมชาติผ่านตัวละครสัตว์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติยังสะท้อนผ่านตัวละครสัตว์เสียชีวิตแล้วกลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มังกรดำสิ้นชีวิตแล้วกลายเป็นบ่อน้ำ ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

หลุมลึกที่เกิดจากการตกของกลองมโหระทึกเต็มไปด้วยน้ำใส คนได้ตั้งชื่อว่า

บ่อปากคู่ หลุมที่มังกรดำล้มตายกลายเป็นบ่อน้ำ ผู้คนได้ตั้งชื่อว่าบ่อมังกร (Chen Guoyong, 2008)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า มังกรดำเสียชีวิตแล้วกลายเป็นบ่อน้ำ สะท้อนแนวคิดเรื่องการกลับคืนสู่ธรรมชาติผ่านการหลอมรวมระหว่างสิ่งมีชีวิตกับระบบนิเวศอย่างยั่งยืน น้ำในฐานะทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด จึงถูกสร้างขึ้นจากการสลายตัวของสิ่งมีชีวิตเดิม อันเป็นกระบวนการตามวัฏจักรธรรมชาติ สะท้อนการดำรงอยู่ในฐานะส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์และความทรงจำร่วมทางวัฒนธรรม กระบวนการแปรสภาพเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของชาวจ้วงว่าชีวิตไม่อาจถูกทำลายโดยสิ้นเชิง แต่จะดำรงต่อไปในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตอกย้ำแนวคิดด้านการกลับคืนสู่ธรรมชาติในมิติทั้งเชิงกายภาพและเชิงสัญลักษณ์

5.2 ภาพแทนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติปรากฏในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน

จากการศึกษาครั้งนี้ ภาพแทนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน มีทั้งหมด 2 ภาพแทน ได้แก่ 1) ภาพแทนสัญลักษณ์ของธรรมชาติ 2) ภาพแทนการต่อรองกับธรรมชาติ ดังนี้

5.2.1 ภาพแทนสัญลักษณ์ของธรรมชาติ

ภาพแทนสัญลักษณ์ของธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนานสะท้อนผ่านตัวละครมนุษย์และมนุษย์ แนวคิดเรื่องธาตุ ดังนี้

ตัวละครมนุษย์หมายถึงสิ่งที่มีใจมนุษย์ เช่น เทวดา เทพเจ้า เทพธิดา นางฟ้า จักรวาล พญามังกร ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น นางฟ้าเป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของแหล่งน้ำในการบำรุงเลี้ยงสรรพสิ่ง ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

หม่านอ้าวบิบน้ำนมและตอบว่า “อาหมี่ ฉันเป็นนางฟ้าบนสวรรค์” ย่าบอก
ว่า “คุณไม่ควรบิบน้ำนม” หม่านอ้าวตอบว่า “อาหมี่ ถ้าฉันไม่ใช้น้ำนมรดให้ต้นข้าว
ต้นข้าวก็จะตายไป ถ้าไม่ปลูกต้นข้าว ปีหน้าก็จะอดตายแน่” (Wang Mingfu and
Huang Changli, 2000)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า นางฟ้าหม่านอ้าวมีบทบาทในการหล่อเลี้ยงต้นข้าวด้วยน้ำนม ซึ่งสะท้อนถึงการส่งเสริมการเจริญเติบโตของพืช ข้าวสารเป็นอาหารหลักและถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวจ้วง สัญลักษณ์ของนางฟ้าแสดงถึงแหล่งน้ำที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อเลี้ยงสิ่งมีชีวิตและช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศระหว่างธรรมชาติกับชาวจ้วง ภาพแทนนี้สะท้อนให้เห็นว่าบรรพบุรุษชาวจ้วงได้ฝากความหวังและการดำรงอยู่ของตนไว้กับธรรมชาติ พยายามสื่อสารกับเทพเจ้าและธรรมชาติผ่านการถ่ายทอดพลังและเจตจำนงอันศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นสิ่งที่ชาวจ้วงให้ความสำคัญ

ตัวละครมนุษย์ผู้ทอจ้วงจิ้น (壮锦) เป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของการปรารถนาการสร้างธรรมชาติที่ดีงามซึ่งประกอบในตำนานเรื่อง ผ้าไหมทอต้นชาวจ้วง หรือที่ภาษาจีนเรียกว่า จ้วงจิ้น เล่าขานกันว่า คุณย่าใช้เส้นผมและน้ำตาของตนมาทอจ้วงจิ้นจนสำเร็จ ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อเธอตื่นแล้ว จึงรีบวิ่งไปที่ห้องทอผ้า ดึงเส้นผมของตนที่ละเส้นมาทอผ้า เมื่อถึงผมหนึ่งเส้น น้ำตาหยดหนึ่งลงบนผ้าจ้วงจิ้นจะกลายเป็นภูเขา น้ำตาหยดหนึ่งกลายเป็นแม่น้ำ น้ำตาหยดหนึ่งกลายเป็นแถวบ้านสวยงาม น้ำตาหยดหนึ่งกลายเป็นชนบทสวยงาม น้ำตาหยดหนึ่งกลายเป็นฝูงวัวอ้วน... เมื่อถึงเส้นผมหมดแล้ว ผ้าจ้วงจิ้นที่สวยงามก็ทอแล้วเสร็จ (Liu Derong, 1988)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า คุณย่าได้ใช้เส้นผมและน้ำตาในการสร้างสรรค์ธรรมชาติที่งดงาม ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านลวดลายในผ้าจ้วงจิ้น ความเชื่อนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของบรรพบุรุษชาวจ้วงที่แสดงออกถึงการแสวงหาและความปรารถนาในชีวิตที่งดงามและกลมกลืนกับธรรมชาติ ผ้าจ้วงจิ้นจึงมิได้เป็นเพียงสิ่งทอเพื่อการใช้งานเท่านั้น หากยังเป็นสื่อกลางที่สะท้อนโลกทัศน์ ความเข้าใจ และความรู้สึกของชาวจ้วงต่อธรรมชาติผ่านลวดลายที่มีองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยแสดงถึงความรัก ความเคารพ และความเลื่อมใสที่ชาวจ้วงมีต่อธรรมชาติ ผู้ทอผ้าจ้วงจิ้นจึงเปรียบเสมือนผู้แปรเปลี่ยนธรรมชาติให้เป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์และความงามตามอุดมคติของชุมชนชาวจ้วง

ต้นไทรเป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของธรรมชาติด้านธาตุไม้ที่ให้อาหารและความอุดมสมบูรณ์ ชาวจ้วงเชื่อว่าต้นไทรยังมีเทพวิญญาณศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

ท่านยังกล่าวแก่ลูกหลานว่า “พวกเธอจะต้องปกป้องต้นไทรในหมู่บ้านนี้ มันคือ ‘ต้นไม้มังกร’ ของชาวจ้วงเรา และยังเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย มันปกป้องหมู่บ้าน ป้าเหมยของเราให้ความเจริญรุ่งเรืองทั้งมนุษย์และปศุสัตว์ ปราศจากอันตราย และฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าเป็นคนปลูกต้นไทรต้นนี้เอง แม้ว่าข้าจะไม่อยู่ในโลกนี้แล้ว แต่ต้นไทรที่ข้าปลูกไว้ยังคงมีชีวิตอยู่ เมื่อพวกเขาเห็นต้นไทรต้นนี้ก็เหมือนกำลังเห็นข้า” (Chen Guoyong, Liu Derong and Lu Cheng, 2011)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า ต้นไทรในหมู่บ้านชาวจ้วงถือเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่มีบทบาทสำคัญในการคุ้มครอง ความสงบสุขและส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองของชาวจ้วงและปศุสัตว์ในชุมชน ทั้งในด้านความมั่นคงของชุมชนที่ปราศจากอันตราย ความเจริญของชีวิตและความสมดุลของระบบนิเวศที่ฝนตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งเป็นการให้คุณค่าของธาตุไม้ในฐานะพลังสร้างสรรค์และเกื้อกูลชีวิต ต้นไทรจึงทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ ถือเป็นภาพแทนสัญลักษณ์ด้านธาตุไม้ที่ให้อาหารและความอุดมสมบูรณ์แก่ชาวจ้วง ดังนั้น การปกป้องต้นไทรของชาวจ้วง จึงเทียบได้กับการรักษาแกนกลางแห่งชีวิตของชุมชนไว้ ซึ่งบรรจุทั้งพลังแห่งธรรมชาติ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และความหวังสำหรับอนาคต ไว้ในเรือนยอดที่แผ่กว้างและรากฐานที่มั่นคง

พญามังกรเป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของธรรมชาติด้านธาตุน้ำ ในตำนานเล่าขานกันว่า พญามังกรมีบทบาทในการควบคุมน้ำฝน ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อเห็นว่าจักรพรรดิหยกทรงกริ้วอยู่บ้าง พญามังกรแห่งทะเลตะวันออกจึงกล่าวอย่างหมดหนทางว่า “ในเมื่อท่านต้องการให้เราหยุดฝน ฝนก็จะตกเมื่อจัดการเว่ยเจิงและช่วยพญามังกรแห่งทะเลเหนือฟื้นคืนชีพ” หลังจากนั้น พญามังกรแห่ง

ทะเลตะวันออกเล็ดจกลับไปยังพระราชวังมั่งกรและสั่งให้พญามังกรทั้งสองหยุดฝน
หลังจากฝนหยุดตก พื้นดินก็ไม่มีฝนตกอีกเลยเป็นเวลาหลายเดือน (Wang Mingfu
and Huang Changli, 2000)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า พญามังกรมีบทบาทสำคัญในการควบคุมปรากฏการณ์
ทางธรรมชาติโดยเฉพาะด้านสภาพอากาศ เช่น การก่อให้เกิดฝน น้ำท่วม หรือความแห้งแล้ง ทั้งนี้ น้ำฝนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืชผลทางการเกษตรและการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตโดยรวม
ในความเชื่อของชาวจีน พญามังกรมีอำนาจในการกำหนดสภาพภูมิอากาศและการเกิดฝน จึงได้รับการยกย่อง
ให้เป็นสัญลักษณ์แทนพลังของน้ำฝนและความอุดมสมบูรณ์ แสดงให้เห็นว่า ธาตุน้ำทำหน้าที่เป็นภาพแทน
สัญลักษณ์ที่สังคมจีนใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมผ่านการมอบความหมายและ
บทบาทให้แก่ธรรมชาติแต่ละประเภท

5.2.2 ภาพแทนด้านการต่อรองกับธรรมชาติผ่านฉากด้านดีและด้านร้าย

ภาพแทนการต่อรองกับธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนานสะท้อนผ่านฉาก
ด้านดีและด้านร้าย ดังนี้

1) ภาพแทนการต่อรองกับธรรมชาติผ่านฉากด้านดี ภาพแทนการต่อรองกับธรรมชาติผ่าน
ฉากด้านดีในตำนานของชาวจ้วงสะท้อนผ่านการใช้ประโยชน์และความเคารพธรรมชาติจากองค์ประกอบของ
ธรรมชาติ ได้แก่ พืชพันธุ์ สัตว์ และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งปรากฏเป็นองค์ประกอบสำคัญในฉากซึ่งชี้ให้เห็นถึง
กระบวนการปรับตัวและต่อรองกับสิ่งแวดล้อมผ่านความรู้พื้นบ้านและความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น
ตำนานเกี่ยวกับความเคารพสัตว์กระปือ ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

พระโพธิสัตว์ราชากระปือ วันนี้เป็นวันเกิดของท่าน ขอให้ท่านมีความสุขใน
ปีใหม่ เด็กบางคนยังกราบกระปือ หลังจากกราบแล้ว เจ้าของก็ป้อนข้าวให้แก่กระปือ
ขณะที่กำลังป้อนอยู่นั้น ยังกล่าวว่า “พระโพธิสัตว์ราชากระปือ ท่านทำงานหนักมา
เป็นปีแล้ว เพื่อให้พวกเราเรามีอาหารได้กินอิ่ม ถึงเวลาที่จะกินอาหารใหม่แล้ว ท่านควร
ได้กินข้าวสวยใหม่มาก่อน!” บางคนเอาข้าวสวยไปติดไว้บนเขากะปือและนำดอกไม้
เสียบไว้ในข้าวสวย ทันใดนั้น เขากะปือก็เต็มไปด้วยดอกไม้และกระปือก็เคี้ยว
ข้าวสวยไปด้วย (Chen Guoyong, Liu Derong and Lu Cheng, 2011)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า ฉากที่กล่าวถึงชาวจ้วงประกอบพิธีสู่ขวัญกระปือภายหลัง
เสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยว เพื่อแสดงความกตัญญูและระลึกถึงบุญคุณของกระปือ ซึ่งเป็นแรงงานสำคัญในการไถนา
อันเอื้อต่อการเพาะปลูกข้าว พิธีกรรมดังกล่าวสะท้อนความสัมพันธ์เชิงจิตวิญญาณระหว่างมนุษย์กับสัตว์
แรงงาน โดยมีลักษณะของการต่อรองและการแสดงความเคารพด้วยการกราบกระปือ การจัดพิธีสู่ขวัญกระปือ
เป็นกลไกการต่อรองการรักษาสมดุลทางจิตสำนึกไม่ให้นุขย์ลืมนุญคุณของธรรมชาติ ดังนั้นฉากด้านดี
จึงสะท้อนว่าการต่อรองกับธรรมชาติเป็นการเจรจาเชิงวัฒนธรรมที่แฝงด้วยสัญลักษณ์ ความเคารพ และการ
รับรู้ถึงอำนาจของธรรมชาติ ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของโลกทัศน์ชาวจ้วงในการดำรงอยู่ร่วมกับระบบนิเวศ ฉากด้าน

ดีแสดงถึงพลังที่มนุษย์ต้องขอความร่วมมือมากกว่าการเอาชนะ มนุษย์มิใช่ผู้เหนือธรรมชาติ หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบที่ต้องอาศัยความสมดุลและการปรับตัว

2) การนำเสนอการต่อรองกับธรรมชาติผ่านฉากด้านร้าย ภาพแทนการต่อรองกับธรรมชาติผ่านฉากด้านร้ายด้วยการทำพิธีกรรมและการต่อสู้กับภัยธรรมชาติ ได้แก่ พิธีกรรมการแก้ไขภัยแห้งแล้ง การลดโรคระบาด ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อเผชิญภัยแล้งดังกล่าว ชาวนามีความวิตกกังวลอย่างมาก และในที่สุดก็ไปขอความช่วยเหลือจากพ่อมดผู้ทรงพลังที่สุดของชาวจ้วงที่ชื่อว่า ป้อหวาง เมื่อป้อหวางขอปรึกษากับเทพเจ้าเทียนกง (天公) แล้วบอกว่า มีแต่ขุนนางถวายเป็นบูชายัญจำนวนมาก เช่น วัว แกะ หมู ไก่ เป็ด ฯลฯ เป็นเครื่องบูชาในหน้าถ้ำหลุมยุบเท่านั้น ถึงจะได้รับการอภัย หลังจากเสร็จพิธีเช่นนี้แล้ว ฝนก็ตกหนักจริง ๆ ภายในสามวัน (Chen Guoyong, 2008)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า ชาวจ้วงประกอบพิธีกรรมบูชายัญด้วยการถวายสัตว์แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะต่อเทพเจ้าเทียนกง เพื่อแสดงออกถึงความศรัทธาและหวังให้เทพเจ้าเทียนกงลดบันดาลให้เกิดฝนตกลงมาเพื่อบรรเทาภัยแล้ง ดำเนินการเซตม้งกร ชาวนบ้านจึงเชิญนักบวชลัทธิเต๋าทำพิธีสวดมนต์และอธิษฐานขอฝนจากพญามังกร เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ภัยแห้งแล้ง พิธีกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองของชาวจ้วงในการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์กับธรรมชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฟื้นฟูสมดุลของสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ฉากด้านร้ายแสดงให้เห็นว่าในด้านธรรมชาติเป็นผู้คุกคาม ชาวจ้วงต้องจัดการต่อสู้ ในด้านธรรมชาติเป็นผู้ทรงอำนาจ ชาวจ้วงทำการต่อรองเจรจาผ่านพิธีกรรมและความศรัทธา

6. สรุปผลและอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงมีทั้งหมด 4 แนวคิด ได้แก่

1) แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างโลกและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในตำนานของชนชาติจ้วง สะท้อนผ่านการบรรยายบทบาทของเทพเจ้าปู่ฉงจิง ปู่โล่โกและเทพธิดาแม่่งกจอกซึ่งเน้นบทบาทของเทพเจ้าในฐานะผู้สร้างและผู้ควบคุมธรรมชาติให้เกิดความสมดุลและเอื้อต่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตในโลก สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มชนชาติจ้วงให้ความสำคัญกับการจัดระเบียบธรรมชาติ การอธิบายกำเนิดมนุษย์ และบทบาทของสิ่งเหนือธรรมชาติในการกำหนดกฎเกณฑ์ของโลก สอดคล้องกับแนวคิดของเดส์ จาร์แดงส์ และโจเซฟ อาร์ (Des Jardins and Joseph R, 1997) ที่นำเสนอทฤษฎี จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่ยึดเทพเจ้าเป็นศูนย์กลางที่ให้ความเหนือกว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่อวิถีชีวิตมนุษย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ หวู เฟิง (Wu Feng, 2006) ที่มองว่าเทพเจ้ามีบทบาทหลักต้นในการสร้างธรรมชาติเป็นครั้งแรกเท่านั้นซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดของลัทธิเทวนิยม ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของหวูเซี่ยวตง (Wu Xiaodong, 2020) เสนอว่า ปู่โล่โกและแม่่งกจอกที่อวตาร

จากดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ จึงได้พัฒนาเป็นเทพเจ้าสูงสุดและเทพเจ้าผู้สร้างโลกของชนชาติจ้วง

2) แนวคิดด้านความยำเกรงเคารพธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนาน สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตรอบตัว การบูชาดวงอาทิตย์ และการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมธาตุไฟและธาตุน้ำภายใต้การปกป้องรักษาของเทพเจ้า รวมเทพเจ้าประจำภูเขา แม่น้ำ ต้นไม้ และสัตว์ต่าง ๆ ในตำนาน ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการกำชับให้มนุษย์ปฏิบัติตามกฎระเบียบของธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวคิดของอัลโด ลีโอโพลด์ (Aldo Leopold, 1949) เห็นว่า จิตสำนึกเชิงนิเวศคือความสามารถของมนุษย์ในการเข้าใจและเคารพระบบนิเวศในฐานะที่เป็นเครือข่ายของสิ่งมีชีวิตที่เชื่อมโยงถึงกัน ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ (Wen Chenzhi, 2012) ธาตุเป็นการแสดงออกเชิงนามธรรมของโลกแห่งปรากฏการณ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของหยาง จงเหลียง (Yang Zongliang, 2005) ที่เสนอว่า ชาวจ้วงได้มอบชีวิตและจิตวิญญาณให้แก่สิ่งอื่นนอกเหนือจากมนุษย์ โดยอาศัยการโยนและการวางหลักเกณฑ์ธรรมชาติของมนุษย์ ทำให้สัตว์ พืช และวัตถุธรรมชาติที่ไม่มีชีวิตกลับมามีชีวิตและจิตวิญญาณ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของดองจินเวย์ และดิง จูหลาน (Dong Jinwei and Ding Zhulan, 2015) ที่มองว่า มนุษย์ยังคงมีความหวั่นเกรงต่อพลังและอำนาจของสัตว์บางชนิด การผสมผสานระหว่างการเคารพบูชาและความหวาดกลัว

3) แนวคิดด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติสะท้อนผ่านการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่นและเกื้อกูล ซึ่งกันและกันซึ่งมุ่งเน้นการปรับทัศนคติและควบคุมพฤติกรรมของชาวจ้วงในการเรียนรู้ เข้าใจ และใช้ประโยชน์ภายใต้กรอบของกฎเกณฑ์ธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวคิดของอัลโด ลีโอโพลด์ (Aldo Leopold, 1949) เห็นว่า จิตสำนึกเชิงนิเวศคือความสามารถของมนุษย์ในการเข้าใจและเคารพระบบนิเวศในฐานะที่เป็นเครือข่ายของสิ่งมีชีวิตที่เชื่อมโยงถึงกัน และแนวคิดชุมชนชีวภาพซึ่งถือว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของชุมชนทางนิเวศ ไม่ใช่ศูนย์กลางของคุณค่าทางศีลธรรม สอดคล้องกับการวิจัยของโล่ หยาง กับ หลี่ จีเฟิง (Luo Yang, Li Zhifeng, 2016) ที่มองว่า ชาวจ้วงอาศัยอยู่ในท่ามกลางธรรมชาติ ชาวจ้วงกับธรรมชาติอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและแบ่งผลประโยชน์ต่อกัน ซึ่งเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมและความคิดทางวัฒนธรรมของชาวจ้วง ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของหวาง ลีเจิน และหยาง เฟิงเอ้อ (Wang Lizhen and Yang Feng'e, 2016) ที่มองว่า บรรพบุรุษของกลุ่มชนชาติจ้วงมีจิตสำนึกด้วยยึดมั่นในหลักการเอาตัวรอดของการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเสมอ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณธิรา วีระวรรณ (2562) หากมนุษย์รู้จักเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากธรรมชาติอย่างตระหนักในคุณค่าธรรมชาติก็จะให้คุณแก่มนุษย์อย่างอเนกอนันต์ และหากมนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างเข้าใจ มนุษย์ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

4) แนวคิดด้านการกลับคืนสู่ธรรมชาติสะท้อนผ่านกลไกสภาพเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ได้แก่ การฝังศพไว้ใต้ต้นไม้ หรือกลายเป็นภูมิประเทศต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของอัลโด ลีโอโพลด์ (Aldo Leopold, 1949) ที่นำเสนอว่าชุมชนชีวภาพซึ่งถือว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของชุมชนทางนิเวศ ไม่ใช่ศูนย์กลางของคุณค่าทางศีลธรรม ต่างกับงานวิจัยของฉาว ซีหยิง (Cao Xiying, 2012) ที่มองว่า การกลับคืนสู่ธรรมชาติคือการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนกัน

ในส่วนการศึกษาภาพแทนของธรรมชาติในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนานพบภาพแทนธรรมชาติ 2 ด้าน ดังนี้

1) ภาพแทนสัญลักษณ์ของธรรมชาติสะท้อนผ่านตัวละครทั้งมนุษย์ มนุษย์ และธาตุ ได้แก่ อมนุษย์ที่เป็นนางฟ้า เทพเจ้าเป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของพลังธรรมชาติที่เกื้อกูลและควบคุมสรรพสิ่ง ชาวจ้วงผู้ทอผ้าจ้วงจิ้นเป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของการมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติที่งดงามอย่างสร้างสรรค์ ธาตุน้ำเป็นภาพแทนสัญลักษณ์ความอุดมสมบูรณ์ ธาตุไม้เป็นรากฐานของชีวิตและอัตลักษณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของสจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall, 1997) การสร้างภาพแทนขึ้นอยู่กับการสร้างชุดของความสัมพันธ์ระหว่าง “แผนที่ความคิดของเรา” กับ “ชุดสัญญาณ” โดยการจัดการหรือรวบรวมมันเข้าสู่ภาษาที่หลากหลาย ซึ่งแทนที่หรืออ้างอิงถึงความคิดเหล่านั้น ความสัมพันธ์ระหว่าง “สิ่งต่าง ๆ” ความคิด และสัญญาณ วางอยู่บนแก่นกลางของการผลิตความหมายในภาษา กระบวนการที่เชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้เข้าด้วยกัน คือ สิ่งที่เราเรียกว่า “ภาพแทน”

2) ภาพแทนด้านการต่อรองกับธรรมชาติผ่านฉากด้านดีและด้านร้าย ได้แก่ ฉากด้านดีสะท้อนให้เห็นการพึ่งพาและความเคารพของชาวจ้วงต่อสัตว์กระบือ ผ่านการจัดพิธีกรรมในเทศกาลกระบือ ซึ่งแสดงถึงกระบวนการเจรจาต่อรองระหว่างมนุษย์กับสัตว์เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ขณะที่ฉากด้านร้ายถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมแห่งความอ่อนน้อมและการต่อรองกับภัยแล้ง อันเป็นความพยายามของชาวจ้วงในการขอฝนและแสวงหาความสมดุลในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวคิดของกาญจนา แก้วเทพ (2545) ภาพแทนเป็นการสร้างความหมายใหม่ให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความคิด ความเชื่อ หรืออุดมการณ์ของสังคม เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้เกี่ยวกับความหมายนั้น ๆ ผ่านการให้คำนิยาม การเล่าเรื่องหรือการพูดถึงสิ่งนั้น ในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วง ถ่ายทอดภาพแทนการต่อรองกับธรรมชาติที่เป็นฉากด้านดีผ่านการพึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของจื่อหลานสวี และพัชรินทร์ บุรณะกร (2566) ที่พบว่า ธรรมชาติให้ประโยชน์มากมายแก่มนุษย์เป็นแหล่งอาหาร เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ และนำเสนอผ่านฉากยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภชัย จังศิริวิทยากร และนิตยา วรรณกิตร์ (2568) ที่พบว่า ภาพแทนธรรมชาติในฐานะความอุดมสมบูรณ์ ผ่านบททำขวัญที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ คือบททำขวัญข้าวและบททำขวัญกระบือ แต่ส่วนในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วงถ่ายทอดภาพแทนการต่อรองกับธรรมชาติที่เป็นฉากด้านร้ายผ่านพิธีกรรมความอ่อนน้อมต่อธรรมชาตินั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอรรณณ ฤทธิ์ศรีธ (2562) ที่พบว่า เมื่อเห็นว่าธรรมชาติไม่ใช่สิ่งงดงามและเป็นสิ่งที่คุกคามมนุษย์ มนุษย์พร้อมที่จะเอาชนะธรรมชาติ แต่ต่างกับงานวิจัยของชาคริต แก้วทันคำ (2561) ที่พบว่า การยอมรับการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ต้องปรับตัวในบทกวี “ฤดูร้อน” เนื่องจากชาวจ้วงจะไม่ยอมรับภัยธรรมชาติ จึงจะต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติผ่านพิธีกรรม

ประเด็นข้อค้นพบใหม่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การพึ่งพาและความเคารพต่อทรัพยากรธรรมชาติในตำนานสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของชุมชนที่มองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ซึ่งจำเป็นต้องรักษาความสมดุลและใช้การเจรจาต่อรองกับธรรมชาติเพื่อความอยู่รอด ในตำนานของกลุ่มชนชาติจ้วง ธรรมชาติไม่ได้เป็นสิ่งที่มนุษย์ยอมรับอย่างจำนน หากแต่เป็นพลังที่ต้องเผชิญหน้าและเจรจาต่อรองผ่านพิธีกรรม

ชาวจ้างแสดงท่าทีไม่ยอมรับภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะภัยแล้ง แต่เลือกใช้พิธีกรรมเป็นกลไกในการต่อสู้ ต่อรอง และแสวงหาความสมดุลเพื่อการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ อันสะท้อนความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อมมากกว่าการปรับตัวเชิงรับเพียงอย่างเดียว

7. ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไปและข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

- 1) จากการค้นพบภาพแทนด้านการต่อรองกับธรรมชาติผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ควรมีการลงภาคสนาม เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านพิธีกรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
- 2) ควรมีการศึกษานิเวศวิทยาสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยใหม่ของกลุ่มชนชาติจ้างในมณฑลยูนนาน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์กับชนเผ่า หรือมนุษย์กับธรรมชาติ

7.2 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- 1) สามารถนำผลงานไปใช้ในนโยบายการสร้างอารยธรรมระบบนิเวศ และบูรณาการและพัฒนา ค่านิยม เพื่อใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
- 2) สามารถนำผลงานไปส่งเสริมมุ่งจะแสดงบทบาทของแนวคิดเชิงนิเวศของชาวจ้างอย่างเต็มที่ เพื่อบรรลุเป้าหมายการสร้างสังคมแห่งความสามัคคี

8. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). สื่อและวัฒนธรรมศึกษากับสังคมไทย. *รัฐศาสตร์สาร*, 23(3), 50 - 95.
- จื่อหลานสวี และพัชรินทร์ บุรณะกร. (2566). กลวิธีการนำเสนอภาพแทนธรรมชาติในนวนิยายเรื่อง หมูบ้านอาบจันทร์ของมาลาคำจันทร์. *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติแลนานาชาติ ครั้งที่ 14*, 1424-1437.
- ชาคริต แก้วทันคำ. (2561). ภาพแทนตัวตนเชิงนิเวศในกวีนิพนธ์ “ปลุกดอกไม้ไว้บนภูเขา”. *สงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 24(3), 1-15.
- วรรณธิรา วีระวรรณ. (2562). แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง “บ้านชายทุ่ง”. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 11(1), 83-108.
- ศุภชัย จังศิริวิทยากร และนิตยา วรรณกิตร์. (2568). ภาพแทนธรรมชาติในบททำขวัญไทยและเขมร. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(4), 1352-1362.
- ศุภิสรา เทียนสว่างชัย. (2560). *แนวคิดนิเวศสำนึกในวรรณกรรมของนิรันดร์ศักดิ์ บุญจันทร์*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรณณ ฤทธิ์ศรีธร. (2562). *ภาพแทนธรรมชาติและ การประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยายแนวจินตนิมิตของไทย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิตดุสิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- Cao Xiyong. (2012). On the View of Natural Ecology for Far from the Madding Crowd. *Journal of Xinjiang Normal University (Social Sciences)*, 33(4), 95-99.
- Chen Guoyong. (2008). รวบรวมนิทานพื้นบ้านกว่างหนาน. สำนักพิมพ์วรรณกรรมและศิลปะของจีน.
- Chen Guoyong, Liu Derong and Lu Cheng. (2011). รวบรวมนิทานพื้นบ้านของกลุ่มชนชาติจ้วงเหวินซานโจว. สำนักพิมพ์วรรณกรรมและศิลปะของจีน.
- Des Jardins and Joseph R. (1997). *Environment Ethics: An introduction to environmental philosophy*. Wadsworth Publishing Company.
- Dong Jinwei and Ding Zhulan. (2015). การศึกษาแนวคิดเชิงนิเวศที่ปรากฏในวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปู้ยี่. *Journal of Chongqing University of Arts and Sciences (Social Sciences Edition)*, 35(3), 10-13.
- Hall Stuart. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage.
- He Zhengting. (2022). *The History of the Zhuang People in Yunnan*. Yunnan People's Publishing House.
- Leopold, A. (1949). *A Sand County almanac and sketches here and there*. Oxford University Press.
- Li Tao. (2003). Investigation and Modern Value Analysis of Traditional Ecological Morality of Western Ethnic Minorities. *Tangdu Journal*, 19(2), 105-110.
- Liu Derong. (1988). ชุดหนังสือนิทานพื้นบ้านชนชาติยูนนาน. สำนักพิมพ์ชนชาติกวาสี.
- Lv Daji. (1998). รวบรวมข้อมูลศาสนาดั้งเดิมของทุกชนชาติของจีน บทกลุ่มชาติจ้วง. สำนักพิมพ์สังคมและวิทยาศาสตร์จีน.
- Luo Yang and Li Zhifeng. (2016). The Ecological Outlook and Contemporary Value in the Animal Myths of the Zhuang People in Guangxi. *Guangxi Social Sciences*, 9, 26-30.
- Nong Pinguan. (2007). นิทานพื้นบ้านชนชาติจ้วง. สำนักพิมพ์ชนชาติจ้วงกว่าซี.
- Wang Lizhen and Yang Feng'e. (2016). On Ecological Thought in Zhuang Myths. *Journal of Hezhou University*, 32(2), 25-27.
- Wang Mingfu and Huang Changli. (2000). *ประเพณีและตำนานของปาเป่า*. สำนักพิมพ์ชนชาติยูนนาน.
- Wen Chenzhi. (2012). *The Theory of Five Elements Structure*. Xuelin Press.
- Wu Feng. (2006). The Mongolian Ecological Ideas as Seen in Their Mythology of Creation of the Universe. *Journal of Yuxi Teachers College*, 22(7), 5-11.
- Yang Zongliang. (2005). The Nature-Worship of the Zhuangs in Yunnan and its Significance to Ecological Protection. *Journal of Yunnan Nationalities University*, 22(2), 53-56.